ken och commend. af kongl. Nord-stjerne-orden, hr baron Axel Gabr. Leyonhufwud. [Dikt] (Samlaren, d 1, 1773, s 111–112). [Namnform: Cath. Charlot. Swedenmark. Ingår i st 14, 31 jul. 1773. Omtryckt i: C Burman … s 70–72.] – Skalde-qwäde, öfwer Hans Kongl. Maj:ts, konung Gustaf III:s resa til norrske gränsen, uti novemb. 1772 (Samlaren, d 4, 1774, s 397–400). [Namnform: Catharina Charl. Swedenmark. Ingår i st 50, 7 febr. 1774. Omtryckt i: C Burman … s 73–77.] – Afsked af sommaren. Qwäde (Samlaren, d 7, 1775/[1776], s [81]–83). – [Namnform: Cath. Charlotta Swedenmark. Ingår i st 107, 5 nov. 1775. Omtryckt anonymt i Sommar-promenaden för år 1794 (=h 3), s 288–289. Omtryckt i: C Burman … s 78–80.] – Dianas fest. Herdaspel uti en act. [Versdrama] (C Burman … s 81–[102]).

Källor o litt: Korrespondens mellan C C Gjörwell o A G Leyonhuvud (Ep G 8:4 o 10:7); S Leijonhufvud o S Brithelli, Kvinnan inom sv litt intill år 1893 m handskr tillägg (U 24:3), allt i KB. Allm verks skriv:er till K M:t, vol 654 (26 juli 1771); Brev från A G Leyonhuvud till J H Kellgren (Eriksbergsarkivets autografsaml, vol 123), allt i RA. Boupptecknen efter Jacob S i Sthlms rådhusrätt (E II:a 1:2: 185), SSA.

S Appelgren, Dikter i Åbo Tidningar 1771–1789 (Historiska o litteraturhistoriska studier 31–32, 1956); C Burman, Ståndssamhällets litteratur (Finlands svenska litteraturhistoria, 1, 1999); dens, En svensk Maecenas (Biblis 2000); dens, Den finländska Sapfo: C C S:s liv och verk (2004); G C[astrén], Vår finska Sappho (Euterpe 1904, nr 17); Elgenstierna; Inrikes Tidningar 1813, nr 124; J H Kellgren, Samlade skrifter, 6:2 o 9:2, ed S Ek o O Sylwan (1923, 1935); W G Lagus, Undersökningar om finska adelns gods och ätter (1860); E Nervander, En skaldinna i Finland på 1770-talet (Förhandlingar o uppsatser, 1902); H Tandefelt, S, C C (Biografiskt lexikon för Finland, 2008); A Öhrberg, Vittra fruntimmer: författarroll och retorik hos frihetstidens kvinnliga författare (2001).

Carina Burman

Svedenstierna, **Eric Thomas**, f 6 april 1765 i Fellingsbro, Ör, d 14 jan 1825 i Sthlm (bou). Föräldrar: brukspatronen Eric Wilhelm S o Christina Charlotta Linnman. Elev vid fransk privatskola i Sthlm 75, inskr vid UU 3 okt 78, disp 22 juni 82, bergsex 83, allt vid UU, auskultant i Bergskoll 30 sept 83, deltog i riksdagarna 86, 92, 09–10, 10, 15, 17–18 o 23 (led av statsutsk 09–10), i lära hos Johan Carl Garney (bd 16) i masmästeriet 4 nov 90, övermasmästare i norra distriktet 20 dec 92–1 jun 08, arbetschef under Eric Nordewall (bd 27) vid bygget av Trollhätte slussar 97–00, resa till Frankrike o England på Brukssocietetens bekostnad hösten 01–hösten 03, dir för tackjärnsblåsningen o stångjärnssmidet i riket 05–11, led av riksgäldsfullm jan 10–juni 18, av komm ang bevilln:taxeringen 13, av komm ang undersökn av den av presidenten friherre Edelcrantz (bd 12) uppfunna linnespånadsinrättn 4 dec 16–6 jan 17, övermasmästare för södra distriktet 10 juni 18. – LVA 05 (preses ht 09), LPS 08, LLA 12, LFS 15, LKrVA 15 – Ogift.

S föddes på Österhammars bruksherrgård, strax nordväst om Fellingsbro i södra Västmanland, där hans far Erik Wilhelm S ägde Norrby bruk. Efter undervisning i hemmet och vid en fransk privatskola i Stockholm skrevs S 13 år gammal in vid Uppsala universitet, där han i syfte att kunna ta över bruksrörelsen läste bergsvetenskap men även kemi och mineralogi, med Torbern Bergman (bd 3) som inspirerande lärare. S disputerade under Christer Berch (bd 3, s 309) på en juridisk avhandling om möjligheten till överklagande vid rättsliga tvister inom bergshanteringen, varefter studierna avslutades med en bergsexamen som öppnade vägen för arbete i Bergskollegium. S:s stora intresse för mineralogi gjorde att han vid ungefär samma tid fick hjälpa till med att ordna presidenten i Bergskollegium Nils Adam Bielkes (bd 4) mineralsamling (sedan 2001 i Ädelfors gruvmuseum). Likaså fick han i uppdrag av bergsrådet Alexander Funck (bd 16) att göra ritningar till anteckningarna från dennes utländska resa 1748–53 samt biträda vid renskrivningen av katalogen till dennes mineralsamling.

I och med att S började som auskultant i Bergskollegium vidtog den egentliga praktiska utbildningen för hans fortsatta yrkesutövning. I slutet av 1790 antogs han som masmästarelev till den skicklige masugnsteknikern Johan Carl Garney, som lät honom följa med på ämbetsresor runt om i landet och lärde honom att bygga, reparera och underhålla tekniskt avancerade och bränslesnåla masugnar. Två år senare utsågs S till övermasmästare i norra distriktet (Uppland och Västernorrland) och antog kort därefter ett erbjudande av greve

SBLmaster_169_20170518.indd 512 2017-05-18 15:23:15

Eric Thomas Svedenstierna
Jernkontorets porträttsamling

Mårten Bunge (bd 6) att bosätta sig på Vi säteri i Ockelbo, Gästrikland, för att utöva tjänsten därifrån. Bunge hade 1793 köpt de s k Ockelboverken, ett antal industrier i Ockelbo, Bollnäs, Hanebo och Hamrånge socknar, och ville utveckla rörelsen. 1797 anlade Bunge med stöd av S ett modernt manufakturverk i anslutning till Vi säteri. S fick fria händer att tillsammans med en skara elever – bl a Carl Johan Lidbeck (bd 22), Carl David af Uhr och Jonas Gustaf Möllenhoff – experimentera och utprova naturvetenskapligt baserade metoder för järnframställning. Tillsammans utgjorde dessa akademiskt utbildade män en ny generation i övermasmästarkåren.

Den nya kemin och inte minst upptäckten av syre i början av 1770-talet gjorde att masugnsprocessen kunde förklaras utifrån kemiska reaktioner, vilket på sikt undanröjde det tidigare stora glappet mellan teori och praktik. S:s vetenskapliga ambitioner rörande järnhantering i stort och masugnsblåsning specifikt gick ut på att noggrant och systematiskt dokumentera alla iakttagelser så att även hyttägarna och tjänstemännen kunde följa produktionen, som tidigare helt och hållet varit masmästarnas och hyttarbetarnas ansvar. Nu skulle deras praktiska kunnande kompletteras med teoretiska insikter, så att tillverkningen blev mer rationell och ekonomisk: bl a skulle man noggrannare kontrollera mängden träkol, järnmalm, kalk och kvarts som tillsattes processen. Vid denna tid rapporterade också övermasmästarna om återkommande bemanningsproblem vid främst de s k bergsmansugnarna. S tog upp situationen för uppsättarna som skulle mata masugnen med malm, kalk och kol. De arbetade dygn efter dygn, med endast en halvtimmes sömn åt gången, och var ofta berusade av brännvin. Hans synpunkter på dessa missförhållanden och bergsmännens traditionella metoder delades av kollegerna, även de äldre övermasmästarna. S var fast övertygad om att de nya metoderna måste slå igenom för att Sverige inte skulle halka efter inom järntillverkningen.

1797 erbjöds S bli arbetschef för bygget av Trollhätte slussar. Arbetet innebar ständigt problemlösande, en följd av att hans chef Erik Nordewall hade haft kort förberedelsetid och med ett undermåligt kartunderlag inte kunnat förutse alla svårigheter. Dessa fick nu S ta itu med. Onormalt regniga somrar och långa vintrar under byggtiden förbättrade inte förutsättningarna. Ommurning av slussväggar, pålning till berggrunden, tömning och upprensning av t ex den grunda Åkersjön, gjorde att arbetet drog ut på tiden. Genom S:s ansträngningar kunde Trollhätte slussar och kanal ändå öppnas för trafik inom utsatt tid i augusti 1800.

S:s tekniska begåvning fick några av Brukssocietetens medlemmar att föreslå honom att göra en studieresa till kontinenten. Syftet var främst att ta del av det tekniska och ekonomiska kunskapsläget, men S poängterade att han också ville tillägna sig den vetenskapliga grund på vilken den praktiska tillämpningen vilade. Den ursprungliga planen var att besöka Tyskland och Frankrike, där man liksom i Sverige använde träkol som bränsle och reduktionsmedel vid järnframställning. Efter ett anslag från Brukssocieteten kunde S ge sig iväg i augusti 1801. Färden gick över Köpenhamn, via norra Tyskland och Holland

till Frankrike. Till Paris anlände han redan i oktober samma år och inledde studier i kemi och mineralogi under Louis-Nicolas Vauquelin och René-Just Haüy. Han köpte böcker, laboratorieutrustning, mineralstuffer, kristallmodeller, platina m m både för egen och andras räkning, och rapporterade även hem om några av de försök med Voltas stapel, som gav uppslag till Jacob Berzelius (bd 4) och Wilhelm Hisingers (bd 19) första större kemiska experiment samt ledde till grundandet av ett galvaniskt sällskap i Stockholm. S stannade i Paris drygt ett år och satte sig in i den franska debatten om järnimporten och landets försök att bli självförsörjande. S imponerades av den expanderande framställningen av råstål och av gjuteriernas och manufakturverkens höga kvalitet. Han skickade hem en rapport om detta, vilken hemligstämplades som högintressant. Brukssocieteten hade redan tidigare haft planer på att förlänga S:s utlandsvistelse och man beslutade om extra pengar för att han skulle kunna studera utvecklingen även hos de svenska konkurrenterna England och Ryssland samt att fullfölja studierna i Frankrike och Tyskland.

I november 1802 reste S över Engelska kanalen och etablerade sig snabbt i London, där han försökte skaffa sig inblick i den engelska järnindustrins organisation. Efter att ha besökt en rad institut, organisationer och privatpersoner reste S på inrådan av samlaren, politikern m m Charles Greville till Devon och Cornwall, för att sedan fortsätta till Wales, där han besåg landets troligen största järnverk, Cyfarthfa, som ensamt producerade närmare hälften av den kvantitet stång- och tackjärn som tillverkades totalt vid de svenska järnverken. Andra industriellt viktiga orter som S besökte under sin sex månader långa rundresa som även förde till Skottland i norr var städerna Birmingham, Sheffield, Newcastle upon Tyne och bomullsindustrins Manchester. På vägen dokumenterade han allt från tenn- och koppargruvor, järn- och kopparindustrier, kolgruvor, ångmaskiner och kanaler till järnbron vid Ironbridge, och han försummade heller inte att besöka mer turistiska sevärdheter.

Vid hemkomsten till Sverige bad S om och fick uppskov med den ryska resan. Denna blev dock aldrig av, delvis till följd av pågående krig; samma öde rönte de planerade studiebesöken i Frankrike och Tyskland. Han skrev omgående ihop en både lättillgänglig och informationsrik reseskildring som försökte ge en sannare bild av engelsk järnhantering än den som rådde i Sverige. Det är i denna skildring som det för första gången på svenska redogörs i detalj för den epokgörande puddlingsprocessen, även om redan Sven Rinman (band 30) omnämnt den i sitt Bergwerks lexikon (1788–89).

Den engelska järntillverkningens snabba utveckling och Napoleonkrigen slog i början av 1800-talet hårt mot den svenska järnexporten. Både som övermasmästare och – efter en omorganisation av Jernkontorets verksamhet – som direktör för tackjärnsblåsningen och stångjärnssmidet fick S därför mycket att göra och han hade åtskilliga uppdrag av bruksägare för att genomföra förbättringar och förändringar av järnframställningen: bl a byggdes på S:s initiativ den första kupolugnen i Sverige för omsmältning av tackjärn vid kanontillverkningen på Åkers styckebruk 1805. Även blyvitt-tillverkning och dess kvalitet hamnade på S:s bord. Han hade dessutom den tekniska översynen av Hamrångeverken och Vattholma bruk samt planlade och ledde arbeten vid Hällefors gjuteri (Hälleforsnäs), Färna och Bockhammars bruk. Allt detta innebar många långa resor företrädesvis under sommarhalvåret. Vintertid vistades han mest i Stockholm där han skötte sin mineralsamling, sitt bibliotek och en ganska omfattande korrespondens.

Den vetenskapliga reseberättelse som S lovat Jernkontorets fullmäktige försökte han bordlägga till förmån för en handbok om järnet, en bokidé som vuxit fram efter resan. S såg svårigheter med att förklara teorierna bakom de engelska smidesprocesserna i en reseberättelse och menade att en svenskspråkig handbok skulle vara av större nytta. Han ville dessutom tillsammans med Lidbeck starta en teknisk tidskrift där både ämbetsberättelser, vetenskapliga artiklar och notiser baserade på bl a deras resor skulle ingå. Jernkontorets fullmäktige behandlade ärendet, men något entydigt beslut i frågan verkar inte ha fattats. S och Lidbeck fullföljde dock tidskriftsplanerna och

SBLmaster_169_20170518.indd 514 2017-05-18 15:23:16

det första häftet av Samlingar i bergsvettenskapen trycktes 1806. Efterfrågan verkade till en början vara relativt stor och nio häften gavs ut fram till 1809, men därefter gick det trögare: ett elfte, sista häfte utkom 1811. S och Lidbeck var de två huvudsakliga författarna, varvid S bidrog mest med teoretiska och översiktliga artiklar som argumenterade för naturvetenskaplig metodik inom teknologin; endast så skulle svensk järnhantering överleva i konkurrensen. Tidskriften mottogs i stort sett mycket positivt, men den kritik som framkom i de av Georg Adlersparre (bd 1) redigerade Economiska annaler tog S hårt. Samlingar i bergsvettenskapen var aldrig ekonomiskt lönsam, men tidskriften blev likväl en föregångare till Jern-kontorets annaler som grundades 1814 med S som publikationens förste redaktör. Dess första nummer utkom dock först 1817, ett av många tecken på S:s svårigheter att trots sin obestridliga duglighet få saker och ting ur händerna.

S:s arbete präglades inte bara av problem som krig och sjunkande järnpriser och export; han pressades också allt hårdare att inlämna sin utlovade rapport om den engelska järnframställningen. Situationen lättades inte av att han åren omkring 1810 var särskilt överlupen av göromål vid sidan om tjänsten. S deltog vid två riksdagar, satt i riksgäldsfullmäktige och var aktiv i VA, där han tillsammans med Abraham Niclas Edelcrantz och Gustaf Broling (bd 6) utgjorde en engelskorienterad teknologgruppering. Tillsammans med alla uppdrag han hade vid olika bruk blev det inte mycket tid kvar för författarskapet. S:s tilltagande splittring i ständigt nya uppgifter fångas brutalt i Jacob Berzelius omdöme om honom i ett brev till den gemensamme vännen Gottlieb Gahn (bd 16) som ”en för stor dansmästare” (Bref 4:2, s 88). Det ofördelaktiga yttrandet föranleddes närmast av att S då – utan framgång – sökte tjänsten som föreståndare för Bergskollegiums kemiska laboratorium.

1811 försökte S rättfärdiga sitt åsidosättande av reserapporten genom en skrivelse om järnhanteringens framsteg efter 1805, där han bl a försvarade svensk teknik. Men nu hotade repressalier. Han blev inte återvald till direktörstjänsten, utan fick löfte om ett redaktörsarvode som dock skulle utbetalas först sedan han levererat manuskript. S fick tre år på sig att bli klar. Med dessa hårda krav på sig lyckades han äntligen färdigställa rapporten som trycktes med titeln Några underrättelser om engelska jernhandteringen (1813). Arbetet är dock långt ifrån uttömmande.

S utnämndes 1818 till övermasmästare för södra distriktet och valde då att avsäga sig redaktörskapet för Jern-kontorets annaler på vilka han annars efter den tröga starten lagt ner stor möda. Däremot hade S fortsatt uppdrag hos enskilda bruksägare och konkursbon. Sin egen ekonomi hade han under större delen av sin levnad ägnat liten tanke. I slutet av 1810-talet började han emellertid av privatekonomiska skäl intressera sig för svensk koboltmalm, vilken uteslutande gick på export för framställning av koboltblått för porslins- och glasindustrin. S spekulerade i en ökande efterfrågan, köpte gruvandelar och prospekterade efter nya malmförekomster. I juli 1824 reste han till bl a London, Paris och Berlin för att försöka skriva leveransavtal, men vid hemkomsten strax före jul visade det sig att han inte lyckats i sina affärer och inför utsikten av att behöva framleva en ålderdom i armod drabbades han av psykisk ohälsa. Han blev medicinerad men begick kort därefter självmord. Den efterföljande boupptecknigen upptog tillgångar till ett värde av 16 000 rdr banco och skulder på dryga 20 000.

Vid sidan av själva bergshanteringen var mineralogin och mineralsamlandet S:s favoritintresse. Hans engagemang som ung i bl a Bielkes och Funcks mineralsamlingar ledde i vuxen ålder över i uppbyggandet av en egen mineralsamling som blev omtalad. Samtida sakkunskap vittnar om en betydande samling bestående av två huvuddelar – en systematisk samling med mindre, men väl utvalda stuffer, upplagda efter Haüys system, och en svensk topografisk samling, med bl a många järnmalmsprover från en rad olika förekomster i landet. S:s ständiga resande i tjänsten gav gott om tillfällen till besök vid gruvor och han försatt sällan chansen att engagera personer som han träffade att skicka honom iögonfallande material. I samband med

arbetet vid Åkers styckebruk för familjen Wahrendorff, upptäckte S i kalkbrottet vid Kalkbro den blågrå spinellen, vilken alltsedan dess finns representerad i större institutionssamlingar runt om i världen. Med sina internationella kontakter satt S i början av 1800-talet som spindeln i nätet och förmedlade svenska mineralstuffer till utländska mineraloger, kemister, samlare och museer. På motsvarande vis erbjöd S utländskt material till svenska intressenter som Jacob Berzelius, Johan Afzelius (bd 1), Gottlieb Gahn, Wilhelm Hisinger, Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister med flera. De mineral som Berzelius och kretsen kring honom analyserade och beskrev från Falun, Utö gruvor, Ytterby m fl platser kunde S i form av dubbletter förmedla vidare ut i den lärda världen. Andra vetenskapsmän kunde därmed själva undersöka och analysera samma mineralogiska material och för det mesta bekräfta de svenska forskarnas resultat. Detta underströk Berzelius storhet som analytiker och bidrog till viss del till att utländska elever kom till hans laboratorium för att ta del av och lära sig grundläggande kemisk analysteknik. Karl Cäsar Leonhard tillägnade bl a S en volym (1816) av sin Taschenbuch für die gesammte Mineralogie, med ett titelporträtt av honom.

Efter S:s död kom hans samling att bjudas ut till försäljning av dödsboet. Den hamnade till slut i Uppsala efter att dåvarande kronprins Oscar köpt in och donerat den till universitetet. Den förvaltas idag (2016) av Evolutionsmuseet och består av drygt 6 000 stuffer, huvudsakligen mineral, men även bergartsprover och en del fossil.

S har på senare tid satts in i ett större sammanhang, som en av de svenskar som tidigt och möjligen före britterna själva uppmärksammat Englands ledande roll under industrialismens genombrott i början av 1800-talet. S såg mycket tydligare än tidigare svenska Englandsresenärer med bergsbruket som huvudintresse kopplingen mellan industri och handel, respektive teknik och arbete. Han kan sägas vara en svensk representant för upplysningen och dess tro på människans vilja och förmåga att förbättra sina liv. Framstegstanken är tydlig, teknikens utveckling är för S ett steg mot något bättre. Medan man tidigare samlat fakta för att lära sig, skaffade sig S fakta som underlag för en diskussion på hemmaplan om en ofrånkomlig förändring av svensk järnframställning – dess industrialisering.

Handl:ar efter S i RA o UUB (ms, förteckn över mineralsaml). – Brev från S i KB, LUB, RA (bl a till I L Silfversparre), UUB o VA:s Centrum för vetenskapshistoria.

Tryckta arbeten (egna verk): Resa, igenom en del af England och Skottland, åren 1802 och 1803. Sthlm 1804. (C Delén). [1], 329, [2] s, [2] pl-bl (vikta). 8:o. [Översättning till tyska: Erich Th. Svedenstjerna's Reise durch einen Theil von England und Schottland, in den Jahren 1802 und 1803. Besonders in berg- und hüttenmännischer, technologischer und mineralogischer Hinsicht (Marburg 1811). Översättning till engelska (från den tyska översättningen): Svedenstierna's tour, Great Britain 1802–3. The travel diary of an industrial spy (Newton Abbot 1973).] – Ödmjukt yttrande, på anmodan af Bruks-societetens herrar fullmäktige inlemnadt till Jern-kontoret af E T S. Sthlm 1805. (C F Marquard). 32 s. 8:o. – Tal, om svenska jernhandteringen i äldre och nyare tider. Hållit vid præsidii nedläggande i Kongl. Vetenskaps-academien, den 14 februarii 1810. Strengnäs 1810. (A J Segerstedt). 59, [1] s. 8:o. [Följdskrift: J Svanberg, Svar, gifvet å Kongl. Vetensk. academiens vägnar, af dess secreterare, J S (s 56–59).] – Några underrättelser om engelska jernhandteringen. Sthlm 1813. (C Delén). [12], 397 s, [2] pl-bl (vikta). 8:o. – Försök till hytte-ordning för Nora, Lindes och Ramsbergs bergslager. Sthlm 1819. (H A Nordström). 32 s. 8:o. – S:t Job, martyren. Fri öfversättning ifrån engelskan, af en irländare. [Dikt.] Sthlm 1823. (C Deleen). 25 s. 8:o. [Anon. Enligt LIBRIS en svensk originaltext av S. Avser John Halls konkurs (1807) enligt gammal anteckning på KB:s exemplar.] – Svedenstierna and the industrial revolution. Edited with an introduction and additional material by F Reynoldson. Oxford: Heinemann, 1993. 48 s, ill. (huvudsakligen i färg) (History eyewitness). – 1 akad avh som respondent vid UU 1782 (preses C Berch), se Marklin 1:1 (1820), s 16.

Tryckta arbeten (bidrag): Beträffande S:s bidrag finns en (ofullständig) förteckning i Biographie öfver framledne directeuren öfver tackjernsblåsningen och stångjernssmältningen … Eric Thom. Swedenstjerna (VAH 1825, Sthlm 1826, s 461–471). På s 469–471 förtecknas 19 bidrag av S, därav nio i Samlingar i bergsvettenskapen (bd 1–3, 1806–12) och nio i JKA (1817–18). Beträffande den förstnämnda signerade S normalt sina bidrag S–a i tidskriften, och det finns totalt 20 bidrag signerade på detta sätt eller publicerade under S:s eget namn, alltså betydligt fler än

de som tillskrivits S i Biographie … Angående de nio bidrag i JKA som attribuerats till S är samtliga osignerade. Det finns dock betydligt fler osignerade bidrag i JKA 1817–18 än de nio nämnda, och det är möjligt att S skrivit även några av dessa.

Redigerat (utgivit): Samlingar i bergsvettenskapen af E T S och C J Lidbeck. D 1–4. Sthlm 1806–12. ([1–3:] C Delén; [4:] H A Nordström). 8:o. [H 1–4, vilka utgör d 1, har tryckår 1806 medan titelbladet för d 1 anger 1807. H 10 (det sista i d 3) utkom 1812 medan d 4 (ett häfte) publicerades 1811. Huvuddelen av innehållet författades av S (under signaturen S–a) respektive C J L (signatur: L–k). Se även under *bidrag* ovan.] – Afhandlingar i fysik, kemi och mineralogi. Sthlm 1806–18. (H A Nordström). D 1–6. 8:o. [S medverkade som utgivare till d 4–6. Han skrev ej några bidrag i publikationen.] D 4. Utg af J Afzelius … E T S, P Walmstedt. 1815. [4], 396 s. [S tillsammans med 12 andra utgivare.] D 5. Utg af J Afzelius … E T S, P Walmstedt. 1818. [8], 646 s, [2] vikta pl-bl. [S tillsammans med 14 andra utgivare.] D 6. Utg af J Afzelius … E T S, P Walmstedt. 1818. [6], 271 s, [1] vikt pl-bl. [S tillsammans med 14 andra utgivare.] – Jern-kontorets annaler. Årg 1(1817)–2(1818). Sthlm 1817–18. (H A Nordström). 8:o. [Årg 1, h 1 trycktes ursprungligen med ett titelblad som angav 1816 som årtal för årgångsbeteckningen. Detta bytte senare ut mot ett som angav 1817. Dessa bägge årgångar innehåller ett antal anonyma bidrag av S, oklart hur många. Se vidare under *bidrag* ovan. 2. uppl av årg 1 utkom 1831 och av årg 2 1830.]

Översatt: [C A] Vandermonde, [C L] Berthollet och [G] Monge, Herrar Vandermonde's, Berthollet's och Monge's Afhandling om jernet, betraktadt i dess olika tilstånd af tack-jern, smidigt jern och stål. Från fransyskan ---, Upsala 1796. (J F Edman). [4], 86 s. 8:o. [Med företal av S (opaginerad svit, s [3]–[4]).]

Källor o litt: Bouppteckn i Svea Hovrätt, Adelns bouppteckn:ar EIXb:225, RA.

L Beck, Die Geschichte des Eisens in technischer und kulturgeschichtlicher Beziehung, 4 (1899); Bergskoll; Jac Berzelius bref, ed H G Söderbaum, 1–6, suppl. 1–3 (1912–61); Jac Berzelius självbiografiska anteckningar, ed H G Söderbaum (1901); Biographie öfver framledne directeuren … Eric Thom Swedenstierna (VAH 1825); B Boëthius, Gruvornas, hyttornas och hamrarnas folk (1951); dens o Å Kromnow, Jernkontorets historia, 3:1 (1955); Brev / Johan Gottlieb Gahn, ed J Trofast, 1–2 (1991–94); Brevväxlingen mellan herr professoren Jac Berzelius och hans excellens H G Trolle Wachtmeister, ed J Trofast, 1–3 (1998–2002); Brevväxlingen mellan Jöns Jacob Berzelius och Carl Palmstedt, ed J Trofast, 1–3 (1979–83); S E Bring, Trollhätte kanals historia till 1844 (1911); H Carlborg, Kohlswa järnverk (1924); C M Carlander, 3 (1904); Å Davidsson, Katalog över Westinska handskriftssamlingen i Uppsala universitetsbibliotek (1989); The European journals of William Maclure, ed J S Doskey (1988); C Evans o G Rydén, Tankar om teknik, den svenska järnhanteringen och den brittiska industrialiseringen (Med hammare och fackla, 39, 2006); A Garfvé, Fellingsbro sockens historia, 2 uppl (1926); O Gertz, Kungl Fysiografiska sällskapet i Lund 1772–1940 (1940); Gyllene äpplen: svensk idéhistorisk läsebok, 2, ed G Broberg (1991); G Hahr, Åkers styckebruk (1959); J F L Hausmann, Reise durch Skandinavien: in den Jahren 1806 und 1807 (1811–18); E F Heckscher, Svenskt arbete och liv (1941); dens, Sveriges ekonomiska historia, 2:1 (1949); B Helmfrid, Holmenöden under fyra sekler (1954); T Jakobsson, Om Åkers styckebruk och kanontillverkning därstädes (Föreningens Armémusei vänner meddelanden, 6, 1943); Jernkontorets annaler 1817–1917: minnesskrift, 1 (1917); Å Kromnow, Övermasmästareämbetet under 1700-talet (1751–1805) (1939); S Lindroth, Kungl Svenska Vetenskapsakademiens historia 1739–1818, 2 (1967); dens, Svensk lärdomshistoria: gustavianska tiden (1981); E Norin, The institute of mineralogy and geology (Acta Universitatis Upsaliensis, Skrifter rörande Uppsala universitet, C 3, 1962); S Rydberg, Svenska studieresor till England under frihetstiden (1951); G Rydén, Ankomsten av det moderna (Jordpäron: svensk ekonomihistorisk läsebok, 2011); C Sahlin, Svenskt stål före de stora götstålsprocessernas införande: historiska anteckningar (1931); dens, Valsverk inom den svenska metallurgiska industrien intill början av 1870-talet: historiska anteckningar (1934); SBL, N F, 10 (1907); H Sjögren, Mineralogiska afdelningen (Naturhistoriska riksmuseets historia: dess uppkomst och utveckling, 1916); Sveriges första kupolugn (Blad för bergshandteringens vänner [1910:] inom Örebro län, 1910–12); H G Söderbaum, Jac Berzelius: levnadsteckning, 1–3 (1929–31); T Thomson, Travels in Sweden during the autumn of 1812 (1813); C H Tillhagen, Järnet och människorna: verklighet och vidskepelse (1981); J Trofast, Excellensen och Berzelius: Hans Gabriel Trolle-Wachtmeisters kemiska verksamhet (1988); H G Trolle-Wachtmeister, Anteckningar och minnen, ed E Tegnér, 1–2 (1889); UUM; M E Weeks, Discovery of the elements, 7 uppl (1968); W Wilson, The history of mineral collecting 1530–1799 (1994).

Jörgen Langhof

1 **Swederus**, **Magnus**, f 25 nov 1748 (Skultuna AI:4, s 107) i Sthlm, trol i Hedv El (saknas i fb), d 19 mars 1836 i Uppsala. Föräldrar: kyrkoherden Magnus Georg S o Anna Maria Christiernin. Elev vid trivialskolan i Västerås 60, vid gymnasiet där